

A különböző szereplők céljainak, értékeinek viszonya a képességszemlélet bázisán a szegénységnyhítési folyamatok során

Kvalitatív kutatás a szegény társadalmi csoportok lehetőségeinek bővítéséről

Juhász Judit

Szegedi Tudományegyetem Közgazdaságtani Doktori Iskola

III. évfolyam

Módszertani áttekintés kerete (Brinkmann – Kvale 2015) alapján

1. Témakör
2. Tervezés
3. Interjúzás
4. Rögzítés
5. Elemzés
6. Konfirmálás
7. Bemutató

1. Témakör: A felmérés céljának meghatározása; mit és miért kutatok

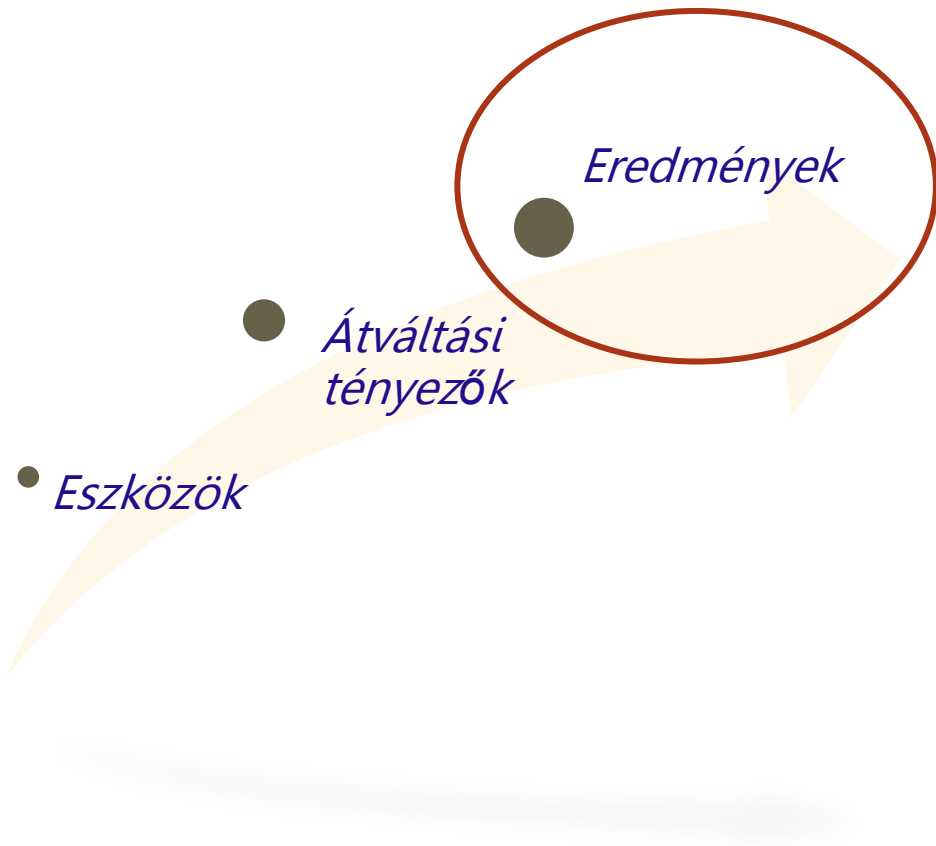
Szegénység enyhítési folyamatok módjai

- A szegénység egy komplex jelenség, mely számos tényező bonyolult változataiból állhat össze
- Ahhoz, hogy makroszinten stratégiát tudjuk felépíteni, tudnunk kell, mi zajlik lokálisan (szintén komplex módon)
- Egy hosszú távú kutatás megalapozása

Később:

A helyi szintű *vélhetően sikeres* stratégiák milyen makroszintű feltételek mellett tudnak megvalósulni

Képességszemlélet (Amartya Sen)

- Az emberi fejlődés a gazdasági növekedés helyett az egyének és közösségek képességeinek, **lehetőségeinek bővülését** jelenti
- Fókusz az egyén szabadságán, elsődleges fontosságú az emberek lehetősége arra, hogy olyan életet élhessenek, amelyet **jó okkal értékesnek tartanak**
- **Nagyfokú szabadság az értékesnek tartott élet megválasztásában** az érintettek számára
- Mi lehet **jó okkal értékes?**
- **Különbözőségeik** felszínre kerülnek

Kutatási kérdés

Melyek a szegénység enyhítésének legfőbb szempontjai, módszertani alapjai, amelyek a szegénységi körfolyamat megszüntetésének irányába hatnak?

a. A szegénység-enyhítési folyamatok segítő szereplői milyen szempontok alapján, értékek mentén és milyen módszertannal/módon dolgoznak (helyi szegénység-enyhítő szervezetek, csoportok, civil szervezetek, önkormányzati és állami egységek)

b. + Érintetti szempontok (*az empiria második fele*)

Jó ok
?

2. Tervezés: A kutatás eltervezése különös tekintettel a tudás megszerzésére

- **Kvalitatív, feltáró, megértő** kutatás
(Hit, érték, társadalmi jelenségek, egyedi kontextus, minőség, személyes kapcsolat)
- **Mélyinterjúk**
- Az elméletnek van szerepe az interjúfónál kialakításában, annak pedig a kódolásban
(**létező kódok**, majd azok finomítása az empíria alapján)
- Elmélet, empíria **cirkuláris** jellege
- A kutatási kérdésre **az elemzés és az elméleti eredmények közösen válaszolnak**

Gyenge elmélet -> Kérdésfeltevés formálása -> *Dedukció* -> Információgazdag adatgyűjtés tervezése -> Empíria -> Kreatív adatértékelés, *abdukció* -> Indukció -> Az elmélet differenciálása vagy pontosítása -> elmélet

Rost ábrája (Sántha 2011) alapján

3. Interjúk lebonyolítása

- 40 mélyinterjú
- Szempontok a választásban: korábbi tapasztalat, lefedettség, telítettségi pont, hóladba módszer
- Néhányan nem vállalták (3) /vagy távolabb esnek a szegénység-
enyhítési tevékenységtől, vagy hasonló tevékenységű más
személyt kerestem
- Január 31.-június 30.-ig, egyre ritkábban
- Közös helyszínválasztás
- Bizalmas, barátságos atmoszféra
- Etikai nyilatkozat

Szegedi segítő szervezetek képviselői, dolgozói

civil szervezetek

alapítványok

önszerveződő csoportok

önkormányzati egységek

ellátó központok

segítő tevékenységet folytató
vállalkozások

más segítő egységek

Interjúforma és a választás oka

Roulston interjúformái (Brinkmann – Kvale 2015):

- 1. Neo-pozitivistá koncepció:** objektív valóság az alany tapasztalatai alapján ismerhető meg
- 2. Romantikus koncepció:** az alanyok megnyilatkozása és vallomása egy intim kapcsolaton keresztül. Az interjúztató aktívan és őszintén elősegíti a psziché megnyílását (Bányász)
- 3. Konstruktivistá koncepció:** A résztvevő nézetét támogatja, amely helyben jön létre az interjúzás gyakorlatán keresztül, utazó interjú, a résztvevővel együtt vesznek részt a tudás teremtésében
- 4. Postmodern és transzformatív koncepció:** dialogikus és előadó (performative) interjú, a beszélgetés annak a helye, ahol az értékek új megértése emelkedik ki, az emberek összejöhetnek és az akció új lehetőségeit teremthetik meg. A kolonizáló tendencia ellen megy.

Konstruktivista koncepció megnyilvánulása

Aktív interjú	Rövid kérdés, hosszú, gazdag válasz
Egyedi, kontextusfüggő interjúk	Létező interjúfonál
Aszimmetrikus szituáció	Törekvés a szimetriára
Kérdezés hatalma	Válaszadás hatalma (visszakérdezés)
Válaszok újrainterpretálása	Nem a kérdező dominál
Hatásunk a résztvevőn	A résztvevő hatása ránk

Fontos, amit hozzáad a kérdező, aktívan segíti a konstrukciót, de a téradásra törekszik, nem dominál

Az interjúzás az interjúztató gyakorlati képességein (skills) és személyes megítélésén múlik, **nincsenek szabályszerű explicit lépések** (Brinkmann – Kvale 2015)

Interjúvázlat

- Meséljen a szervezet alakulásáról és történetéről! Hogyan és mikor csatlakozott a szervezet munkájához?

Szervezeti alapállás

- Mi a szervezet célja, küldetése?
- Milyen tevékenységen keresztül törekednek ennek elérésére?
- Mit jelent ez (hogyan nyilvánul meg mindez) az érintettek szintjén? (Milyen változást jelenthet ez számukra?)
- Milyen módszerrel/módszertannal/módon járul hozzá a szervezet az érintettek szegénységének enyhítéséhez?

A szervezet működése mögötti tényezők feltérképezése

- Hogyan alakult ki ez a módszer/módszertan/mód? (Annak kialakulását milyen motivációk, értékek vagy más dolgok motiválták befolyásolták?)
- Ki/mi alakíthatja ezt a módszert/módszertant/módot? (Mi van hatással annak változására, alakulására?)
- Milyen értékek fontosak a szervezet működése során? (Milyen elvek mentén dolgoznak a szervezetben?)

A szervezet és a szervezetben dolgozó egyén kapcsolata

- Ezek a szervezeti elemek mennyiben vannak összhangban az ön személyes hozzáállásával, véleményével, értékeivel? (Mennyiben tud azonosulni a közösségi értékekkel, és ez mennyiben befolyásolja a munkáját)
- Hogyan nyilvánul meg mindez a szervezeten belül? (Tudnak-e ezekről a hasonlóságokról, különbségekről? A hasonlóságok fontos részei-e a szervezeti közösség létrejöttének? A különbségek felszínre kerülnek-e, és hogyan?)

A szervezet és az érintettek kapcsolata

- Ezek a szervezeti elemek mennyiben vannak összhangban az érintettek hozzáállásával, véleményével, értékeivel?
- Mennyire ismertek az érintettek véleménye? Hogyan ismerik azt meg? (Hogyan közelednek az érintettekhez, illetve volt-e olyan, hogy az érintettek közeledtek, léptek fel igénnyel?)
- Hogyan közelíthetőek az eltérő hozzáállások/vélemények, értékek segítő és érintett között? Példa (Itt más a helyzet, ha a szervezet egységes és más, amennyiben az egyén nagyban más értékeket képvisel, mint szervezete.)
- Mennyiben tekinthető sikeresnek a tevékenységük?

Kiegészítendő gondolatok

4. Rögzítés: Az interjúanyag előkészítése az elemzéshez

- **A jó és érthető hangfelvétel** biztosítása (gyors beszéd, motyogás, háttérzaj a legnagyobb kihívás)
- Valamennyire befolyásolja az elmondottakat a **rögzítés ténye/** de maga az **interjúszituáció** is
- **Bizalom magas foka** kompenzálja ezt
- **Fókusz az elmondottakon**, nem a jegyzetelésen
- **Időigényes és gondosságot igénylő** feladat
- **Fizikailag megterhelő**, ügyelni kell, hogy a fáradtság ne váljon a leiratok kárára
- **Azt írjuk, ami elhangzik!**
- Nem csak a kimondott szavak és mondatok fontosak, de a **nonverbális gesztusok** is (kutatási céltól függő ennek feljegyzése: **az egyértelmű jeleket jegyeztem fel**, pl. „*kapcsoljuk ki egy kicsit, elérzékenyültem*” *Meghatódás*, hanghordozás, testbeszéd, irónia, beszédsebesség)
- Tudatában kell lenni, hogy a szóbeli nyelv és az írásbeli nyelv nagyban különbözik, **ez egy fordítás**
- Ezt kiküszöbölendő: **szó szerinti rögzítés**
- Eredmény: **sem írott szövegnek, sem szóbeli beszédnek nem megfelelő**
- De a leiratok inkább tükrözik **a szóbeli beszédformák jellegzetességeit**
- Valamennyit mindenképpen **veszítünk a kontextusból**
- **A felvételek tanulságai** a jövőre vonatkozóan (kérdés módja, technikája, technikai feltételek)
- **Biztonságos tárolás**
- **Felvételek törlése** elemzés után

5. Elemzés: A kutatás témakörétől és céljától és az interjúanyag természetétől függően dönteni kell az elemzés mely módja megfelelő

- **Interpretatív paradigma:** A tények nem hozzáférhetőek, csak az interpretációk, az emberi lény aktívan teremti meg saját valóságát, belső és szubjektív kulcstényezők (Horváth-Mitev 2015)

ontológia
episztemológia

- **Konstruktivizmus:** Többféle társadalmi valóságot tételez fel, a résztvevők közösen hozzák létre a tudást, az interpretatív megértés a célja (Horváth-Mitev 2015)

Fontos szempontok a megfelelő elemzési mód kialakításában

Brinkmann – Kvale (2015) alapján az interjú-tudás 7 jellemzője:

1. Tudás mint termelt
2. Tudás mint kapcsolati
3. Tudás mint társalgási
4. Tudás mint kontextuális
5. Tudás mint nyelvi
6. Tudás mint narratíva
7. Tudás mint pragmatikus

További (saját) szempontok:

- Önelemzés, introspekció, hatásom és alany hatása
- Intrakódolás, több elemzési mód alkalmazása
- A kódolás redukál
- Tartalom és összefüggésközpontú elemzés

Valami, ami segítségével bemutatható a szegénységnyhítés a megkérdezettek perspektívájából, de az ő interpretációjuk az elemzőjével vegyül, aktívan konstruált. Fontosak az összefüggések, nem csak a kategóriák...

Elemzési mód, amely megragadja az interjúk sokszínűségét

abdukció

szubjektivitás

interpretatív

elmélet és empiria váltakozása

aktív interjú

vélekedés

elméleti kérdésfeltevés

intuíció

kutatói szerep

feltáró

körkörös

közös konstrukció

nincs hipotézis

Ugyanakkor narratív és diszkurzív....

Konkrét elemzési mód

Kategóriák szerint:

- Szervezet alakulása
- Szervezet tevékenysége
- Szervezet célja, küldetése
- Tevékenység az érintettek szintjén
- Módszer, módszertan
- Módszer, módszertan alakulása
- Értékek elvek (2)
- Értékek viszonya szervezeten belül
- Különbségek kezelése szervezeten belül
- Különbségek kezelése érintett és segítő között
- Érintettek elérése
- Sikereség
- Hatalmi megnyilvánulás
- Történetek
- Egyéb

Interjúk szerint:

- Interjúrésztvevő pozíciója, kompetenciája, távolsága a témától
 - Szerinte
 - Szerintem
- Interjú hossza
- Kontextus
- Interjú mélysége és minősége
- Kutatói szerep, jelenlét
- Alany hatása
- Interjú fő üzenete
- Kritikai meglátások
- Nyelvhasználat
- Összbenyomásom
- Egyéb

6. Konfirmálás: Az érvényesség, megbízhatóság, általánosíthatóság tisztázása az eredményeket illetően

1. Vagy kvantitatív klasszikus elveknek akarunk megfelelni (mint Brinkman-Kvale is)
 - Mindenképpen átértelmezett: **érvényesség kerül előtérbe** (objektivitás, általánosíthatóság, megbízhatóság háttérben)
2. Vagy speciális kvalitatív vizsgálatok kvalitatív kritériumrendszerére alapozunk
 - Pl. Steinke (Sántha 2007):
 1. interszubjektív kiterjeszhetőség
 - 1.1. a kutatási folyamat dokumentációja
 - 1.2. interpretációk a csoportban
 - 1.3. kodifikált eljárások használata
 2. a kutatási folyamat indikációja
 3. empirikus megkötések
 4. limitálás
 5. koherencia
 6. a relevancia a kutatási kérdésfeltevésre vonatkozik
 - 7. reflektált szubjektivitás**
3. Vagy posztmodern szemlélet szerint elvetjük a kritériumokat (**nem férünk hozzá az objektív valósághoz**) (Sántha 2011)

**Szavahihetőség
(Tuli 2010)**

7. Bemutató: A kutatás eredményeinek és az alkalmazott módszertannak a kommunikálása olvasható formában oly módon, hogy az megfeleljen a tudományos kritériumoknak és etikai szempontoknak

- Etikai szempontok Brinkmann – Kvale (2015) alapján

Témakör: Tudományos érték és az emberi szituáció fejlődése

Tervezés: részvételi beleegyezés, lehetséges következmények

Interjúzás: stressz és önmegértés az interjúszituáció alatt, mit etikus kérdezni

Rögzítés: Biztonságos rögzítés, a szöveg hűsége az elmondottakhoz

Elemzés: **lehet-e hozzászólásuk, hogy hogyan interpretálják a mondanivalójukat (!?)**

Konfirmálás: olyan tudást mutassunk be, amely biztosított és ellenőrzött/kritikai kérdés már interjú közben

Bemutató: privát interjúk megfelelő kommunikálása, a következmények átgondolása az interjúrésztvevőkre nézve

A morálisan felelősségteljes kutatási magatartás több, mint absztrakt etikai tudás és kognitív döntések sorozata. Magában foglalja a kutató morális integritását, empátiáját, érzékenységét és a morális kérdések és cselekvések iránti elköteleződését, tudást, tapasztalatot, őszinteséget, ferséget (Brinkmann – Kvale 2015).

Felhasznált irodalom

- Arnold, J. (2011): The Self as Data: A Qualitative Methodology. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 1, 1, 65-73. o.
- Brinkmann S. – Kvale S. (2015): *InterViews. Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. Sage Publications, Washington DC.
- Brinkmann, S. – Kvale, S. (2008): Ethics in Qualitative Psychological Research. Megjelent: Carla Willig – Wendy Stainton-Rogers (szerk.): *The Sage Handbook of Qualitative Research in Psychology*. Sage Publications, London, 263-279. o.
- Day, S. (2012): A Reflexive Lens: Exploring Dilemmas of Qualitative Methodology Through the Concept of Reflexivity. *Qualitative Sociology Review*, 8, 1, 60-84. o.
- Frosh, S. – Young, L- S. (2008): Psychoanalytic Approaches to Qualitative Psychology. Megjelent: Carla Willig – Wendy Stainton-Rogers (szerk.): *The Sage Handbook of Qualitative Research in Psychology*. Sage Publications, London, 109-126. o.
- Horváth D. – Mitev A. (2015): *Alternatív kvalitatív kutatási kézikönyv*. Aliena Kiadó, Budapest
- Sántha K. (2011): *Abdukció a kvalitatív kutatásban. Bizonytalanság vagy stabilitás?* Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.
- Sántha K. (2007): A kvalitatív metodológiai követelmények problémái. *Iskolakultúra*, 6, 7. o.
- Tuli, F. (2010): The Basis of Distinction Between Qualitative and Quantitative Research in Social Science: Reflection on Ontological, Epistemological and Methodological Perspectives. *Ethiop. J. Educ. & Sc.*, 6, 1, 97-108. o.